

ว่าด้วยเรื่องแรกนาหวานไถ

นิสา เซยกลิน

ในอดีตการทำนาปลูกข้าวถือเป็นอาชีพที่เลี้ยงปากเลี้ยงท้องคนไทยมาอย่างยาวนาน เพราะข้าวคืออาหารหลักที่หล่อเลี้ยงชีวิต คนไทยจึงให้ความสำคัญกับเกี่ยวกับการทำนาและต้นข้าวอย่างมาก สังเกตได้จากพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การบูชาพระแม่โพสพ การทำขวัญข้าว การทำบุญข้าว เป็นต้น นอกจากการเริ่มต้นทำการใดเกี่ยวกับไร่นาก็ต้องดูฤกษ์ยาม หวานดี วันชั้ว ว่าวันใดเหมาะสมกับการทำกิจเรื่องใดบ้าง เช่น ไถนา หวานกล้า ดำนาบ้าง ดังในสมุดไทยชาว รหัสเอกสารโบราณ NPT010-012 ตำรายันต์และโหราศาสตร์ วัดสำโรง จ.นครปฐม ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับแรกนา ไว้ดังนี้

๑ ถ้าเดือนขึ้นค่ำหนึ่งเป็นต้น ท่านให้ดูเอา ถ้าวันดีจึงหวานข้าวเถิด ถ้าวันชั้วหนูจะกัดข้าวแล จบข้างขึ้นแรมยังดีต่อไป ๖

- ๑ ถ้าเดือนแรมค่ำหนึ่งเป็นต้น ท่านให้แรกนาแรกไร่ ให้รู้จักว่าร้ายฤกษ์ดี ดูเอาเถิดคนทั้งหลายเอ๋ย ๖
- ๑ ถ้าปีชวดให้แรกวัน ๕ ปีฉลูให้แรกวัน ๔ ปีชลาให้แรกวัน ๖ ปีเถาะให้แรกวัน ๒ ปีมะโรงให้แรกวัน ๑ ปีมะเส็งให้แรกวัน ๓ ปีมะเมียให้แรกวัน ๕ ปีมะแมให้แรกวัน ๕ ปีวอกให้แรกวัน ๔ ปีระกาให้แรกวัน ๕ ปีจอให้แรกวัน ๒ ปีกุนให้แรกวัน ๑ ดินักแล ๖
- ๑ อันหนึ่งวันอาทิตย์ให้แรกไถนา วันอังคารวันศุกร์ท่านให้แรกหวานครามดี วัน ๒ ๔ ให้แรกเกี่ยวก็ได้ แรกถากลานก็ได้ ทำหวานข้าวก็ได้ ทำร้านโรงข้าวก็ได้ดินักแล วันเข้าหัวหวานหัวจอบก็ดี วัน ๗ เอาข้าวขึ้นยุ้งก็ ดินักแล วัน ๗ ๒ ท่านว่าให้ตัดไม้ดี วัน ๔ ท่านให้ไถแลคราดดี วัน ๖ แล ๖ ให้เข้าคันคราดตัดไถก็ดี วัน ๕ แรกถากลานดี วัน ๒ ทำขวัญดินักแล ๖
- ๑ สิทธิการิยะ ถ้าจะปลูกผลไม้ทั้งปวงค้ำลูกงาม เมื่อเที่ยงมีกิ่งงาม เมื่อตะวันบ่ายต้นแลลางาม
- ๑ วัน ๑ ปลูกขิง ข่า กระชาย แลเผือกมันดี วัน ๒ ปลูกกล้วยอ้อยนาฝรั่งต้นแลลาก็ไล่— วัน ๓ ๗ ปลูกตะไคร้แลหอม แมงรัก ผักชี หมาและพลูดี วัน ๔ ๕ เอาแลปลูกพุดซ้อน งอนไก่ ลัตตบุษย์ ดอกไม้ทั้งปวง

บัวหลวง พวงมาลาสารพัด ดอกไม้ทั้งปวง วัน ๖ เอาข้าวปลูกลงนา พักแพงแดงกวาง มีลูกนั้นก็ดกดำ ต้นลำล่ำก็
สาขา อีกทั้งเท่าก็สาฝน ปลูกไว้ให้ในสวนแดนเล่า

๓๑๓ ถ้าเอาข้าวขึ้นยังมิสืบวันดี ผีตะมอยมันจะกินเสีย ครั้นเรตักลงเมื่อไร มันก็ตักลงด้วย เมื่อนั้นแล
มันจึงหมดเร็ว ด้วยว่าไม่รู้ในตำรา ท่านกล่าวไว้ให้คนทั้งหลายเร่งทำตามดูฤกษ์ยามในห้วงนั้นเถิด

เนื้อความที่กล่าวถึงแรกนาจบเพียงเท่านี้

เนื้อความในสมุดไทยชาวฉบับนี้ กล่าวถึง การหาวันในการหว่านข้าวต้องเลือกวันดีๆ เสียก่อน มิฉะนั้น
ถ้าเลือกวันผิด ได้วันหว่านข้าวไม่ดี คนโบราณเชื่อว่า หนูจะมากัดกินต้นข้าวได้ ต่อมาเป็นปี หากตกปีใดให้เลือก
วันในการทำแรกนา เช่น ปีสวด ให้ทำแรกนาวันพฤหัสบดี เป็นต้น จากนั้นกล่าวถึงวันที่เหมาะสมกับการทำกิจ
ที่เกี่ยวกับกับการทำนา ไม่ว่าจะเป็ไถนา ถากลาน หว่านกล้า เกี่ยวข้าว ทำร้านโรงข้าว เข้าหัวหวานหัวจอบ
ออกปรกรณ์ที่ใช้ในการทำนา การเอาข้าวขึ้นยัง และการทำขวัญข้าว เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงวันดีในการปลูกพืชผักชนิดต่างๆ ถ้าปลูกตามวันที่บอกแล้วก็จะได้ผลผลิตที่
เจริญเติบโตได้ดี และมีปริมาณมาก และสุดท้ายเกี่ยวกับการเอาข้าวขึ้นยังก็ต้องเลือกวันเช่นกัน มิฉะนั้นข้าวใน
ยังฉางจะถูกผีตะมอยขโมยไป

ผู้เขียนตั้งใจสงสัยกับคำว่า “แรกนา” เป็นอย่างมาก ว่าทำไมถึงต้องใช้คำนี้และมีที่มาที่ไปอย่างไร จึง
ค้นหาความหมายเพิ่มเติมได้ ดังนี้

“แรกนา” ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ให้ความหมายว่า น. ชื่อพิธีเริ่มไถนา ถ้าทำ
เป็นทางราชการ เรียกว่าพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ แต่โดยทั่วไปมักเรียกว่าพระราชพิธีแรกนา หรือ
พระราชพิธีแรกนาขวัญ

“แรกนา” พจนานุกรมไทยฉบับอาจารย์เปลื้อง ณ นคร ให้ความหมายว่า น. พิธีลงมือทำนา, ชาวนา
บางท้องถิ่นก่อนลงมือทำนาประจำปีเขาจะหาวันดีทำพิธีแรกนาในพิธีนั้นมีการบวงสรวงผีนาและไถนา แล้ว
หว่านข้าว ทำพอเป็นพิธี

ส่วนคำว่า “แรก” ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ว. วันแรกของเดือน, เริ่ม เช่น แรก
นา เริ่มลงมือทำนา

ฉะนั้น คำว่า “แรกนา” ก่อนที่จะหมายถึงพิธีเริ่มไถนานั้น น่าจะหมายถึง แรก ที่มาจากการเริ่มต้นลง
มือทำนา ดังเช่นข้อความที่ปรากฏในสมุดไทย “๑ อันหนึ่งวันอาทิตย์ให้แรกไถนา วันอังคารวันศุกร์ท่านให้แรก
หว่านครามดี วัน ๒ ๔ ให้แรกเกี่ยวก็ได้แรกถากลานก็ได้ ทำหว่านข้าวก็ได้ ทำร้านโรงข้าวก็ได้ดีนักแล วันเข้า
หัวหวานหัวจอบก็ดี”

อีกคำที่น่าสนใจคือ “ผีตะมอย” เมื่อลองไปค้นเพิ่มเติมในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานไม่
ปรากฏคำนี้ แต่ในบทความเรื่อง “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมข้าวของชาวตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์
จังหวัดนครปฐม” ของ อภิลักษณ์ เกษมผลกุล ได้อธิบายถึง “ผีตะมอย” ไว้ว่า เป็นผีเพศชาย ตัวมอมไม่สวม

เสื่อ นุ่งผ้าห้ายกั้งแบบนักมวยโบราณ มือถือเคียว เป็นผีซี้ช้อย ซึ่งในสมุดไทยบอกไว้ว่า “ถ้าเอาข้าวขึ้นยั้งมิสบนวันดี ผีตะมอยมันจะกินเสีย ครั้นเรตักลงเมื่อไร มันก็ตักลงด้วย” ข้าวในยั้งฉางก็จะหมดอย่างรวดเร็ว

0000000000000000

ข้อมูลอ้างอิง

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร . (๒๕๖๓). NPT010-012 ตำรายันต์และโหราศาสตร์. ค้นจาก ฐานข้อมูลเอกสารโบราณภูมิภาคตะวันออกเฉียงในประเทศไทย

<https://www.sac.or.th/databases/manuscripts/main.php?m=document&p=item&id=313>

“แครงนาขวัญ.” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคกลาง เล่ม ๑๒. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒: ๕๖๘๔.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. แครงนา, แครงนาขวัญ. ค้นจาก พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔

<https://dictionary.orst.go.th/>

แครงนา. ค้นจาก sanook [https://www.sanook.com/dictionary/dict/dict-th-th-](https://www.sanook.com/dictionary/dict/dict-th-th-pleang/search/%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%99%E0%B8%B2/)

[pleang/search/%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%99%E0%B8%B2/](https://www.sanook.com/dictionary/dict/dict-th-th-pleang/search/%E0%B9%81%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%99%E0%B8%B2/)

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล. ๒๕๖๒. “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมข้าวของชาวตำบลคลองโยง อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ๓ (๒):๗๑. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/lajournal/article/view/245429>.